

Den usynlige.

Av Rolv Garden

På gården «NESSET» i Valanhamn skal de etter sigende, -omkring 1860 ha hatt besøk av en mann som kunne gjøre seg usynlig for mennesker. Denne mannen gjorde flere merkelige ting fra da han angivelig skulle ha kommet om våren til han dro utpå høsten.

Jeg skal her fortelle det jeg kan huske min far fortalte, noe han igjen hadde hørt av sin far, og andre folk i bygda. Man får ta det for det det er, og jeg forteller også fritt etter hukommelsen.

På gården bodde familien Bless. Mannen Peder, kona Ragnhild, og vistnok 7 personer til, de fleste av disse var Peder og Ragnhilds barn.

En vårdag omkring 17.mai sitter Peder i naustet og egner makkeline. Det er kald nordavind, og Peder frys, men han skal gjøre seg ferdig med egninga før han går opp.

Mens han holder på å avslutte, hører han en dyp mannsstemme som synger på finsk: «Bekka, kjære venn, en munn til i sommer du må mette, men det skal bli mere moro en trette». Det var visst noe mere også, men la nå det være. Peder trur det er naboen, han Nils som bor like ved, og han kan finne på det utrolige. Det er litt rart, syns han, at ikke han Nils kommer i naustet, og stemmen var nå heller ikke Nils sin, men han glemmer fort hele greia.

Dagene går, og det skjer ikke noe utenom det vanlige på gården, bortsett fra med matfatet. Ragnhild som styrer med maten, - syns det av og til blir borte både rømme og smør. Boksen med kandissukker har også hatt besøk, det er ho sikker på. Ho legger også merke til at det aldri blir fisk igjen på fatet etter at alle har spist, og spør Peder om han sparer på fisken. Du må skjære mere slik at det blir kaldfisk til kvelds, sier ho. Det med rømme og smør tør ho ikke nevne for han Peder. Ho regne med at det er ungene som har forskynt seg, og Peder vil aldri tåle at noen tar noe uten lov. I begynnelsen av juni skulle potetene i jorda, og Peder sto og patta på surpipa, og lente seg mot husnova. Nevan hadde han i lomma, og den ene handa gikk sakte opp og ned. Det var potetlandet han hadde tenkt å spa opp i dag.

«Bekka, klør det bare på en side», sier en stemme på finsk. Peder skvatt til, for man står ikke slik så folk ser på. Men bare det at det var ingen å se. E det han Nils igjen, sa han med seg sjøl, men han syntes stemmen var lik den som hadde sunget til han i fjæra. Han tenkte nok på å gjøre fant igjen til han Nils, bare det at Peders fantasi ikke var så sprek bestandig.

Dagen etter var det potetsetting, og Peder tok med seg det han klarte i trillebåra, og resten av familien kom etter. Potetrennene hadde han ordnet dagen før, og han hadde satt opp merkepåler mellom potetsortene, for han visste akkurat hvor mye han hadde av sædpotet. Disse merkepålene sto selvfølgelig i samme retning som rennene, men i dag sto de av en eller annen grunn på tvers. Nei, nei den Nils. Peder begynner å lure på om han skal fortelle noe av dette som har hendt til kona. Nei forresten, han skal la det være. Tenk om ho trur at det er alderdommen som melder seg.

Utover sommeren skjer det ikke så mye for Peder sitt vedkommende. Det går mot høya, og han ser over redskapene så alt er klart når den tid kommer.

Ragnhild syns det går hardt på maten, men ho tør fremdeles

ikke nevne noe for Peder. Kanskje syns ungene at det er litt for lite mat til det tunge arbeidet de gjør, så la dem spise.

En dag sitter alle med middagsbordet. Det er varmt, og de har satt opp slagvinduet. Plutselig ser han Peder ei halvt oppspist nepe på vindusposten. Kæm av dokker har henta nepe i lande? Ikke meg, kommer det i kor. Takk for maten, sa han, og la på dør. No var det ikke han Nils, for han var langt utpå fjorden og fiska. Ragnhild tenkte også på sitt, men sa ingen ting.

Gubben styrtet rett på dodøra, her måtte det en lengre tenkepause til. Bare han kunne snakke med noen. Det skjer ett eller annet, men han mener det ikke er noe galt med vettet hans som han lenge har trudd. Æ går opp til nepelandet og ser, for nå var han sint. Nepen e jo ikke ordentlig voksen enda, det jo reine ødeleggelsen. Ved åkeren kunne han se at 5 neper var tatt, bare kålen lå igjen. Æ må snakke med kjerringa i kveld, tenkte han. Kallen holdt på å gå av sitt gode skinn. Det ble kveld, og familien gikk til ro. Peder drog fellen godt opp under haka, og stirret i taket da han hadde strekt seg ut. Du, sa han til kona. Såg du nepa i vindusposten? Ja Peder, men vi skal ikke være så nøye med ungan. Det e ingen unga, si han Peder. Her e en fremmed mann som valser rundt på gården, usynlig er han også. Har ikke du merka nokka? Å ja, si kona. Så forteller de hverandre hva de har lagt merke til. De synes begge det er litt uhyggelig, men de blir enige om at de ikke skal fortelle noe til ungene dersom de sjøl ikke sier noe.

En tid ut i høyonna setter Peder opp ei ny høyhesje. Dette gjør han seint på kvelden slik at den står ferdig til de andre kommer på vollen. Denne hesja sto slik til at den ikke kunne sees fra huset. Familien tok kveld. Peder la seg og, kanskje elsket han med kona, hva vet jeg. Som vanlig var Peder tidlig oppe, og ba de andre forte seg ut så snart de hadde spist. Da Peder kommer ut ser han bare fulle hesjer. Alt var opphengt. Men i Guds navn, si han høgt med seg sjøl. Her e ikke bare onde ånder. Det var bare å melde fra at her var ikke mere å gjøre foreløpig.

Hendelsen fortalte han kona om kvelden, som bemerket at den usynlige skulle vel bare takke for maten. Kanskje det, sa han Peder.

Peder hadde en vane eller uvane om man vil, når han ikke likte noe, eller noe gikk han i mot, så sa han: Hæ - hæ, - så spyttet han 2 ganger. Da han en dag gikk opp fra fjæra, tygde han skrå, og spyttet som vanlig. Så hører han at det kommer noen etter, og en stemme sier: Hæ - hæ, Peder Bless, så spyttet han 2 ganger. Peder snur seg brått, men ingen ting å se. Han går videre, og det samme gjentar seg. Peder syns det er for galt at den usynlige skal drive ap med han, men siden han ikke gjør noe verken til folk eller fe, så blir han ikke redd han heller.

Det begynner nå å bli mørkt om kveldene. Høyet er i hus eller staket, og Peder har bare potetene igjen før høstfisket kan begynne. Nå er det slik at en av døtrene er psykisk utviklingshemmet, som vi sier i dag, og til tider noe voldelig av seg. Det var etter et utbrudd at familien fant det best å stenge jenta i fjøset for natta. Dørene blei forsvarlig skalket, og folk gikk til ro. Utpå dagen går en av de andre jentene for å slippe ut «arrestanten». Men dørene sto vid åpne, og fuglen var

fløyet. Det blei først stort oppstyr. Leting blei satt i gang, uten resultat. Peder begynte å tenke over hva som hadde skjedd før denne sommeren, og han sa til de andre at ho kommer nok til rette. Om kvelden kommer det en mann fra Meiland og forteller at jenta kom dit tidlig om morgenen.

Det er blitt potetopptakartid. Peder har sett over redskapene, og finner ut at i morgen kan den starte. Dagen etter er alle i potetåkeren. Nå vil Peder helst være for seg sjøl når han plukker potet, for det er ikke å nekte for at det går litt seint med han. Da han hadde fått den første bøtta halvfull, så tipper den. Men han syns ikke det er så rart, for det hender rett som det er i et potetland. Da bøtta er nesten full igjen tipper,

den for annen gang, og det med fart slik at bøtta går tom. Da tenker han Peder på den usynlige, klokkelig sier han ingen ting. Han er redd de andre skal merke noe. Flere ganger tipper Peder sin bøtte, og det rare er at det er bare hans. Nå vel, potetene kom i hus.

En fin septemberdag sitter hele familien ute med hver sin kaffe- kopp. Alle er glad for det de har fått gjort i sommer, og Peder mener de kan ta vinteren trygt i mot.

Plutselig hører de en som synger på finsk oppe i lia: «Takk for i sommer, takk for god mat. Vi ses igjen til neste sommer».

Men han kom aldri igjen.

KVINNEPORTRETT

En sterk kvinne.

Av Kristian Berg.

I årboka 1989 er det skrevet en del om sterke kvinner, og det er på tide at de blev trekt frem i lyset. Jeg mener at Vivik Vik Sandnes Nordmannvik må være en av disse. Hun satt på et båthvelv et døgn tid og tok ikke skade av det. En slik hendelse er det vel få som klarer uten å få men av det. Før i tida hadde folk som bodde i Djupvik og innover der slåtteland borte i Lyngsdals- fjellene, fra Reindalen til Lyngstuva. Og de slapp jo å gjødsle og gjerde.

Vivik var datter av en som hette Ole Toresen. Bror hennes het Peder Olsen og bodde i Hammervik, og de hadde slåtteland rett over fra Djupvik. En gang i slutten av 18hundre-årene var de under Lyngsfjellene for å høie. Der lastet de inn og skulle fare hjem. De strekte også opp seilet. Men man vet jo at det kan være farlige vindrosser under sådane bratte fjell. En slik rosse kom nå, og det resulterte i at draget i masta satte sig fast og de gikk rundt med høifarmen. Deres lykke var at båten var en Nordlandsbåt med høie stevner som holdt på høiet, og det hjalp på oppdrifta. Og der satt de på båtkelvet på løse betingelser må man si. Nu har det sig slik at straumen bærer inn Lyngenfjorden til du kommer til Strupen. Nord for Arøyholmen setter den over fjorden. På østersiden setter den ut fjorden. Ut-for Spåkenes var det en mann som oppdaget hva som hadde skjedd, og han rodde ut og berget dem. Da hadde de sittet på båthvelvet et døgn tid og drevet ca. to mil. Mannen som berget dem ville gi dem tørre klær og mat, men de fikk låne sig årer og rodde heim til Hammervik. Vivik fortalte at dem ropte om hjelp så lenge dem hadde mål, men det så ut som om alle folk var død. Dette hendte for ca. 95 år siden. Vivik Olsen blev senere gift med Kristian Vik, og de bodde på Sandnes. De hadde 7 barn som vaks opp der. Kristian Vik og hans familie var typisk fiskere og jegere. Båtene var alltid velflidde og geværene var alltid pusset. Deres sønn Hans Vik var en gang på vegarbeide, men det var ikke efter hans ønske. Sålenge der fantes en fisk i sjøen, og en rype i fjellet så skulle ikke han ha noe av denslags arbeid, var hans resonnement.

Vivik Vik var født i 1869 og døde i 1962 i en alder av 92 år. Hun var klår og med full forstand til det siste. Sine siste leveår tilbrakte hun hos sin datter, hvor hun sikkert hadde det godt. Men den natta hun satt på båthvelvet var sikkert ingen hyggelig opplevelse å minnes for henne. Men det er jo slikt som hender i livet. Og da er det bra at det trefter på sterke mennesker som kan klare slike strabaser.

Høstkveld ..

*Når nattedoggen legger seg
som rim på visne blader,
og stjernene blir
skarpe i mot kveld
Da ser jeg grant
naturen til meg taler
- den sier at en
sommer er på hell ..*

*Når høsten fødes
blir jeg fylt av lengsel
- en rastløshet vil
bre seg i mitt sinn
Da åpnes dør til
mine tankers fengsel
- de danner rim og vers
i lag med høstens vind -*

*Jeg sitter innomhus
mens tankene er ute,
jeg drømmer før
det ennu er blitt natt
Jeg hviler hodet
i mot poesiens pute,
- og samler høstens farger
til en liten skatt ..*

*Når fjellet bader seg
så gildt i aftensolen
- blir bekken som en
spundet sølver-tråd
Høyt oppe dekker
snøen fjellfiolen,
og rypemor har
vinterdrakten på ..*

*Ja denne årstid
er den vakreste av alle
- det tenker jeg
og kryper under fell
I morgen vil jeg se
på bladene som faller
- for stjernene er
skarpe nå i kveld ...*